

Kuinka siirtää työturvallisuus- ja työterveystietoa tehokkaasti: esimerkkitapauksena vaaralliset aineet Viraston raportin tiivistelmä

Johdanto

EU:n lainsäädännön mukaisesti työntekijöiden velvollisuutena on jakaa työntekijöille tietoa ja neuvontaa työpaikan vaarallisista aineista, niihin liittyvistä terveys- ja turvallisuusriskeistä sekä suojele- ja ehkäisytoimenpiteistä. (1) Työnantajan velvollisuutena ei ole antaa tietoa vain työntekijöille ja heidän edustajilleen, vaan myös yrityksessä mahdollisesti toimiville ulkopuolisten yritysten työntekijöille. (2) Annettavan tiedon on vastattava riskiarvioinnin tulosta. Joskus voi riittää pelkkä suullinen tiedonanto, mutta tarvittaessa voidaan järjestää

myös yksilöllistä opastusta ja koulutusta käyttäen apuna kirjallista aineistoa.

Työturvallisuus- ja työterveystoimenpiteiden toteuttamisesta työpaikkatasolla huolehtivat henkilöt, kuten työnantajan tai työntekijöiden työturvavastaavat, kokevat vaikeaksi löytää yksityiskohtaista ja käytännönläheistä tietoa vaarallisista aineista.

Vuoden 2003 Euroopan työturvallisuus- ja työterveysviikkoa varten virasto on koonnut joitakin hyviä käytännön esimerkkejä, joiden avulla kuvataan tiedon tehokasta siirtämistä eri kohderyhmille sekä sitä, miten näille ryhmille tarjottavan tiedon asianmukaisuutta voidaan parhaiten arvioida. Tavoitteena on antaa päätöksentekijöille, kemikaalien toimittajille, tutkijoille, turva-alan ammattilaisille, työnantajille ja välittäjätaidoille (esimerkiksi työmarkkinaosapuolet) käytännön tietoa näiden työn tukemiseen, soveltamiseen ja arvioimiseen.

Mukaan on valittu Euroopan eri puolilta yhdeksäntoista hyvää esimerkkiä, jotka on ryhmitelty sen mukaisesti, millä tasolla tietoa on käsitelty:

Yrityksen sisällä:

- Kokonaan integroitu prosessiturvallisuushallinta Lillyn kehittämiskeskuksesta (Belgia)
- Kemiallisten tuotteiden vaaroista tiedottaminen työntekijöille – Polimeri Europa (Italia)
- Huokeat toimenpiteet – vaarallisten kemikaalien ja työvälineiden korvaaminen ja poistaminen (Kreikka)
- Glanbia ingredients – työntekijöiden osallisuus kaasujärjestelmän korvaamisessa (Irlanti)

Tavarantoimittajan tasolla:

- Würth Oy – asiakkaiden kuuleminen kemiallisen turvallisuuden osalta (Suomi)
- Kemiallisten aineiden ja valmisteiden aiheuttamien onnettomuuksien ehkäisy ja valvonnan logistiikka (Italia)
- Tarkistuslista parhaasta tavasta lukea ja kirjoittaa turvatieotteita (Ruotsi)

Alakohtaisesti:

- GISBAU – kemikaalien turvallinen käyttö rakennusalalla (Saksa)
- UVITECH – UV-lämpöviimeistelyteknologia painoteollisuudessa (Belgia, Saksa, Ranska, Yhdistynyt kuningaskunta)
- Biologisten riskien arviointi lihateollisuudessa (Ranska)
- LAB-Link – inhimilliset voimavarat laboratorioympäristössä (Tanska)

Muut kolmansien osapuolten toimet:

- Kemiallisten aineiden hallintastrategia (SOMS) – kokeilupalstat (Alankomaat)
- Orgaanisten liuotinten käyttöön paneutuva alakohtainen aloite painatuskeskuksessa (Tanska, Saksa ja Eurooppa)
- COSHH Essentials ja e-COSHH (Yhdistynyt kuningaskunta)
- Bioriskien vastainen turvallisuus- ja terveysstrategia (Itävalta)
- PIMEX – Picture Mixed Exposure (Itävalta)
- Kansallinen asbestitietokeskusten verkko (Ranska)
- Kemiallisia ja biologisia aineita käsittelevä ohjelma – Instituto Navarro de Salud Laboral (Espanja)
- Kansainväliset kemiallisen turvallisuuden kortit (ILO)

Vaarallisia aineita koskevien tiedotusstrategioiden onnistunut suunnittelu

1 Ongelman määrittely

- ➔ Arvioi nykyinen tilanne ja tarjolla olevat mahdollisuudet.
- ➔ Arvioi ongelmien luonne ja laajuus.
- ➔ Tarkastele aikaisempia kokemuksia ja muiden toimijoiden tietämyksen merkitystä hankkeen toteuttamisessa.

Kokeilupalstat – Alankomaat

Alankomaiden hallitus hyväksyi vuonna 1999 uuden kemikaaleja koskevan ohjelman ja strategian: aineiden hallintaa koskeva strategia. Testatakseen uutta politiikkaa työpaikoilla sekä antaakseen yrityksille mahdollisuuden uusien välineiden kokeilemiseen Alankomaiden hallitus päätti valita eräänlaisia kokeilupalstoja ("test gardens"), joissa oli osallisina useita kumppaneita yrityksistä, tavarantoimittajaketjusta ja koko alan edustajien joukosta. Pää tavoitteena oli parantaa tietyille erityisryhmille annettavan tiedon tarjontaa ja hallintaa.

2 Viestin laatiminen

Sisältö

- ➔ Sisällytä viestiä aluksi kaikki luotettava, täysimittainen ja tyhjentävä tieto.
- ➔ Mieti, miten edellä mainitun tiedon perusteella voidaan laatia vaaroja, riskejä, tuloksia ja ehkäiseviä menetelmiä koskeva hyvin kohdennettu ja käyttökelpoinen viesti siirrettäväksi edelleen esimerkiksi työntekijöille tai heidän turvallisuusvastaavilleen.
- ➔ Viestin vaikeustaso ja sävy vaihtelevat kohdeyleisön mukaan. "Käännä" viesti kohdeyleisön tarpeiden, vastaanottokyvyn ja kielenkäytön mukaiseksi.

(1) Puitesäädöksen 89/391/ETY 10 artikla sekä "kemikaalidirektiivin" 98/24/EY 8 artikla.

(2) Vaarallisia aineita koskevia lisätietoja ja tarkistuslistoja löytyy esimerkiksi tiedotteista, joita virasto laatii Euroopan vuoden 2003 työturvallisuus- ja työterveysviikkoa varten. Tiedote 35 käsittelee vaarallisia aineita ja tiedote 41 biologisia aineita.

- Kaikki kohdeyleisöt eivät tarvitse tietoa sen koko laajuudessa. Aseta kysymykseksi, tarvitaanko teoreettista vai käytännöllistä tietoa vai molempia.
- Missä kohdin tiedoissa on aukkoja, ja miten niihin voidaan puuttua? Muotoile sisältö sujuvaksi, jotta viestisi sopisi jokaisen käyttäjän tarpeisiin.
- Tärkeitä osatekijöitä ovat myös tiedon jatkuva seuranta, arviointi ja parantaminen.

Toimijat

- Etsi kumppaniksi kokeneita asiantuntijoita ohjelman laadun ja uskottavuuden parantamiseksi.

Biologisten riskien arviointi lihaetäisyydessä – Ranska

Nylkemis- ja paloittelutöitä sisältävään lihankäsittelyyn liittyvien biologisten riskien tunnistamista ja paikantamista tutkittiin vaihe vaiheelta. Aikomuksena oli terävöittää riskien havaitsemiskykyä työntekijöiden keskuudessa antamalla työn yhteydessä yleisluonteista ja erikoistavaa koulutusta, omaksumalla uusi riskien rajoittamiseen tähtäävä strategia sekä ottamalla käyttöön ehkäisytöimenpiteitä. Hankitun tiedon pohjalta järjestettiin sarja seminaareja ja luentoja sekä paikallisella että kansallisella tasolla.

3 Viestin välittäminen

- Valitse tehokkain kanava ja parhaat tarjolla olevat tekniset välineet.
- Käytä mahdollisia kanavia: koulutustilaisuudet, seminaarit, työpajat, kurssit, lehdistö, liikkuvat esittelyosastot, esittelytilaisuudet sekä palvelevat linjat.
- Käytä mahdollisia työvälineitä: esitteet, julisteet, lehtiset, cd-romit, videot, tarkistuslistat.
- Sopeuta välineet ja työkalut pituuden ja mutkikkouden mukaan kohdeyleisön ja välitettävänä olevan tiedon asettamiin vaatimuksiin.
- Käytä vuorovaikutteisia työvälineitä käyttäjän sitoutumisen vahvistamiseksi.
- Varmista, että välineiden käytön tukena ovat selkeät ja ymmärrettävät ohjeet.

4 Viestin vastaanottaminen

- Ota kohderyhmät mukaan ja rohkaise niitä yhteistoimintaan.
- Tiedota muutoksista säännöllisesti lujittaaksesi samastumista ohjelmaan.
- Keskustele avoimesti tavoitteista ja tiedonkeruusta ja ole avoin vuorovaikutukselle.
- Esittele kustannukset ja niillä saavutettavat edut.

Asiakkaiden kuuleminen kemiallisen turvallisuuden osalta – Suomi

Osana ympäristöystävällisen tuotesarjan edistämistä yksi Suomen johtavista tukkumyymijistä tarjosi asiakkailleen mahdollisuuden maksuttoman tarkastuksen suorittamiseen. Tarkastukseen kuului useita vaiheita asiakkaan koko yrityksessä. Suurin osa asiakkaista oli halukkaita yhteistyöhön, mikä helpotti tuotteita koskevaa yhteydenpitoa ja paransi kemikaalien toimittajan ja asiakkaan välistä suhdetta.

5 Keruuta ja seuranta koskeva palaute

- Käytä haastatteluja, kyselytutkimuksia tai kyselykaavakkeita tietojen arvioimiseksi ja ajan tasalla pitämiseksi sekä voidaksesi tarvittaessa muokata viestisi sisältöä.
- Mittaa palautteen vaikutuksia ja tasoa tai arvioi jo saavutettua edistystä. Vastakaikuna saattaa olla pelkkä asian ymmärtäminen ja

muistaminen, mutta se voi olla myös sitoutumista ja konkreettista toimintaa.

- Kysy asianosaisten ehdotuksia ja mielipiteitä työpaikkatasolla. Ota heidät mukaan muutoksiin aktiivisesti.

Työntekijöiden osallisuus kaasujärjestelmän korvaamisessa – Irlanti

Elintarvikkeiden lisäaineita valmistava yritys käytti tuotantoprosessissa kloorikaasua käyttöveden desinfiointiin.

Koska kloorikaasua käytävällä osastolla esiintyi monia vakavia työntekijöihin kohdistuvia riskitekijöitä, työntekijöiden kuulemisen jälkeen otettiin käyttöön entistä turvallisempi menetelmä heidän ehdotustensa pohjalta.

Käyttöturvallisuustiedotteet (SDS:t) ovat laajimmin käytössä oleva tiedonlähde. Tavarantoimittajan antaman käyttöturvallisuustiedotteen on oltava työntekijöiden tai heidän edustajiensa käytettävissä. Näissä tiedotteissa on tietoa aineiden ominaisuuksista, riskitekijöiden luonteesta, varastoimisesta, käsittelystä, suojavälineistä jne. Niitä käytetään turvallisuustietokantojen kokoamisessa sekä työntekijöille annettavien ohjeiden ja turvallisuuskäsikirjojen laatimisessa. Näiden pääasiassa turvallisuushenkilöstölle ja työnantajille suunnattujen käyttöturvallisuustiedotteiden laajuus tekee niistä jonkin verran vaikeataajuisia jokaista yksittäistä työntekijää ajatellen. Jonkin valmisteen käyttöön liittyviä riskejä, mukaan lukien jonkin tietyn valmisteen käytön yhteydessä jossakin tietyssä prosessissa vaadittavat tiedot, ei useinkaan voida ennakoita arvioida. Koska ne ovat usein epätäydellisiä ja koska niihin sisältyy jopa virheellisyyksiä, niiden käytössä ja niiden sisältämien tietojen siirtämisessä työpaikalle on syytä noudattaa suurta tarkkaavaisuutta.

Siksi on olennaisen tärkeää täydentää tietoja muiden lähteiden avulla ja muokata käyttöturvallisuustiedotteet kohderyhmän erityistarpeiden mukaisiksi sekä ottaa huomioon työpaikan olosuhteet ja yrityksen toimintaympäristö.

Tarkistuslista käyttöturvallisuustiedotteiden kirjoittamiseen ja lukemiseen – Ruotsi

Tunnelityömaalla tapahtuneen akryyliamidivuodon yhteydessä kiinnitettiin huomiota kemikaalitoimittajan käyttöturvallisuustiedotteiden kyseenalaiseen laatuun. Käyttöturvallisuustiedotteiden tarkastuksen jälkeen Ruotsin muovi- ja kemianteollisuuden liitto käynnisti kampanjan tiedotteiden sisällön ja loppukäyttäjille annettavan tiedon parantamiseksi. Tuloksena oli käyttöturvallisuustiedotteiden kirjoittamista ja lukemista koskeva tarkistuslista, joka on vapaasti saatavilla liiton www-sivustolta.

Lisätietoja

Englanninkielinen raportti on luettavissa ja ladattavissa maksutta ja kokonaisuudessaan viraston verkkosivuilta osoitteesta <http://agency.osha.eu.int/publications/reports/>.

Painettu raportti *How to convey OSH information effectively: the case of dangerous substances*, Euroopan työturvallisuus- ja työterveysvirasto, 2003, ISBN 92-9191-044-9, on tilattavissa Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimistosta Luxemburgista (<http://eur-op.eu.int>) tai julkaisutoimiston valtuutettujen jälleenmyyjien kautta. Hinta on 25 euroa (ei sisällä arvonlisäveroa).

Tätä tiedotetta on saatavilla kaikilla EU-kielillä osoitteesta <http://osha.eu.int/ew2003/>.